

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

**Αριθμός Γνωμοδότησης 234/2018
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(Τμήμα Δ')**
Συνεδρίαση της 12-12- 2018

Σύνθεση

Πρόεδρος : Χρυσαφούλα Αυγερινού, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Παναγιώτης Παναγιωτουνάκος, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ., Γεώργιος Κανελλόπουλος, Αικατερίνη Γρηγορίου, Ευστράτιος Συνοίκης, Αθανάσιος Θεοχάρης, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους

Εισηγήτρια : Ιωάννα Παχή, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο)

Αριθμός Ερωτήματος: Το υπ' αριθμ. πρωτ. 4429/15-11-2018 έγγραφο του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

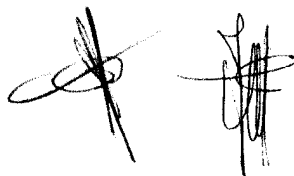
Περίληψη Ερωτήματος: Ερωτάται αν η Διοίκηση, μετά την έκδοση της υπ' αριθμ. 78/2015 απόφασης του Αρείου Πάγου, υποχρεούται να προβεί στην ανάκληση των υπ' αριθμ. 166/09-01-2009, 167/09-01-2009 και 168/09-01-2009 αποφάσεων του Διευθυντή Αγροτικής Ανάπτυξης της Ν.Α. Καρδίτσας, με τις οποίες, αφενός μεν καταγγέλθηκαν αντιστοίχως τρεις συμβάσεις εκμετάλλευσης ακινήτων, που είχαν συναφθεί στα πλαίσια του προγράμματος «ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟΣ ΠΑΥΣΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΓΑΙΩΝ» μεταξύ του Προϊσταμένου της ίδιας Διεύθυνσης και των Σ. Μ., Χ. Μ. και Γ. Μ., αφετέρου δε απεντάχθηκαν τα εν λόγω ακίνητα από το ως άνω πρόγραμμα, δοθέντος ότι έχουν ήδη εκδοθεί οι υπ' αρ. 209, 210 και 260/2013 αμετάκλητες αποφάσεις του Διοικητικού Εφετείου Λάρισας.

Στο πιο πάνω ερώτημα, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Δ') γνωμοδότησε ομόφωνα ως εξής :

Ιστορικό

Στο παραπάνω έγγραφο ερώτημα της υπηρεσίας και στα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν, εκτίθεται το ακόλουθο πραγματικό:

1. Με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2078/1992 του Συμβουλίου θεσπίστηκε κοινοτικό καθεστώς ενισχύσεων, το οποίο συγχρηματοδοτούνταν από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.) και επεδίωκε στόχους γεωργικής πολιτικής και προστασίας του περιβάλλοντος. Περαιτέρω, με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 746/1996 της Επιτροπής καθορίστηκαν οι λεπτομέρειες εφαρμογής του παραπάνω Κανονισμού του Συμβουλίου, σχετικά με μεθόδους παραγωγής, που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και με τη διατήρηση του φυσικού χώρου.
2. Σε εφαρμογή των ανωτέρω κανονισμών, θεσπίστηκε το ελληνικό πρόγραμμα «Μακροχρόνια Παύση Εκμετάλλευσης Γεωργικών Γαιών». Σκοπός του Προγράμματος ήταν η δημιουργία βιοτόπων σε περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος, θέτοντας σε αγρανάπαυση, 20ετούς διάρκειας, καλλιεργούμενες εκτάσεις και υποβαθμισμένους βοσκοτόπους (παύση της χρήσης της βοσκής).
3. Στα πλαίσια του εν λόγω Προγράμματος καταρτίστηκαν στις 31.12.1997 στην Καρδίτσα μεταξύ αφενός μεν του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας, ως νομίμου εκπροσώπου του Υπουργού Γεωργίας και αφετέρου των Σ. Μ., Γ. Μ. και Χ. Μ., τρεις ξεχωριστές συμβάσεις εκμετάλλευσης των αναφερομένων σ' αυτές εκτάσεων και ένταξής τους στο ως άνω Πρόγραμμα.
4. Μετά την υπογραφή των ανωτέρω συμβάσεων, κατά το έτος 2001 τέθηκε σε αμφισβήτηση η επιλεξιμότητα των εκτάσεων, που ήταν ενταγμένες στο ανωτέρω Πρόγραμμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να σταματήσουν οι πληρωμές των δικαιούχων μέχρι να ξεκαθαριστεί ποιοι εκ των δικαιούχων πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις για να εξακολουθήσουν να εφαρμόζουν το πρόγραμμα. Ακολούθησαν έλεγχοι από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF), το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ) και από την Κεντρική Επιτροπή Παρακολούθησης και Ελέγχου, η οποία συστήθηκε στο Υπουργείο Γεωργίας. Η τελευταία αυτή Επιτροπή, με τα υπ' αρ. 89, 90 και 91/17-07-2007 πρακτικά της, αποφάνθηκε ότι οι

Σ.Μ., Γ. Μ. και Χ. Μ. δεν ήταν νόμιμοι κάτοχοι των εκτάσεων που εντάχθηκαν με τις προαναφερθείσες συμβάσεις στο ως άνω Πρόγραμμα ως βοσκότοποι, καθότι δεν είχαν προσκομίσει, κατά το χρόνο ένταξής τους, στοιχεία αποδεικτικά, ούτε του ιδιωτικού τους χαρακτήρα ούτε περί της υπάρξεως συγκεκριμένων εμπραγμάτων δικαιωμάτων τους σε αυτές. Εξάλλου, ως προς τα τμήματα εκείνα των εκτάσεων, που εντάχθηκαν στο Πρόγραμμα ως καλλιεργήσιμη γη, η προαναφερόμενη Επιτροπή, με τα ίδια ως άνω πρακτικά, αποφάνθηκε ότι, επειδή δεν ήταν συνεχή και ενιαία, δεν πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις ένταξης και συνεπώς, και ως προς τις εν λόγω εκτάσεις, οι Σ.Μ., Γ. Μ. και Χ. Μ. δεν μπορούσαν να αναγνωρισθούν, ούτε οι ίδιοι ούτε οι νόμιμοι διάδοχοί τους, δικαιούχοι του Προγράμματος. Για τους παραπάνω λόγους, η Επιτροπή, με τα ως άνω πρακτικά της, αποφάνθηκε ότι οι εν λόγω εκτάσεις κακώς εντάχθηκαν στο Πρόγραμμα και πρέπει να απενταχθούν, καθώς και ότι έπρεπε να αναζητηθούν εντόκως, ως αχρεωστήτως καταβληθείσες, οι ενισχύσεις που καταβλήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις εκτάσεις αυτές.

5. Ακολούθως, εκδόθηκαν από τον Διευθυντή Αγροτικής Ανάπτυξης της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας οι υπ' αρ. 166,167 και 168/9.1.2009 αποφάσεις, με τις οποίες καταγγέλλθηκαν οι ανωτέρω συμβάσεις εκμετάλλευσης και διατάχθηκε η αποβολή από το Πρόγραμμα (απένταξη) των αναφερομένων σ' αυτές εκτάσεων, λόγω μη συνδρομής, κατά το χρόνο ένταξής τους, ουσιωδών όρων υπαγωγής στο ως άνω Πρόγραμμα. Προσέτι, με τις υπ' αρ.812, 813 και 814/24-3-2009 αποφάσεις του ιδίου ως άνω Διευθυντή αναζητήθηκαν, ως αχρεωστήτως καταβληθείσες, οι ενισχύσεις, που είχαν καταβληθεί στους ανωτέρω για τα έτη 1998,1999 και 2000.

6. Ο Σ.Μ., οι κληρονόμοι του Γ.Μ. και οι κληρονόμοι του Χ.Μ. άσκησαν ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Λάρισας τις από 31-03-2009 προσφυγές-αγωγές, με τις οποίες ζήτησαν α) να ακυρωθούν οι ανωτέρω υπ' αρ.166,167 και 168/9-1-2009 αντίστοιχα αποφάσεις απένταξης και β) να αναγνωρισθεί ότι το Ελληνικό Δημόσιο οφείλει να τους καταβάλει τα αναφερόμενα σ' αυτές ποσά, ως ενισχύσεις για τα έτη 2001 έως και 2009. Το εν λόγω δικαστήριο, με τις υπ' αρ.210, 209 και 260/2013 αντίστοιχα αποφάσεις του, απέρριψε τις παραπάνω προσφυγές-αγωγές, με την εξής αιτιολογία: α) 210/2013 ΔΕφΛ (για τον Σ.Μ.) : *«συνεπώς πράγματι ο προσφεύγων - ενάγων δεν αποδεικνύει ότι διέθετε κατά τον κατά τα ανωτέρω κρίσιμο χρόνο "την απαιτούμενη δύναμη του άρθρου 8 του ν. 998/1979 και του άρθρου 10 του ν. 3208/2003 διοικητική ή δικαστική αναγνώριση των επικαλούμενων δικαιωμάτων", όπως ορθά και βάσιμα*

τού κατελόγισε ως έλλειψη η Κεντρική Επιτροπή Ελέγχου.....9. Επειδή,.....ο προσφεύγων - ενάγων δεν διέθετε τις κατά νόμο προϋποθέσεις για ένταξη της ένδικης έκτασης στο ως άνω Πρόγραμμα και μη νόμιμα εντάχθηκε η έκταση αυτή στο Πρόγραμμα με την από 31/12/1997 Σύμβαση, ως εκ τούτου, ορθά και νόμιμα με την προσβαλλόμενη απόφαση απεντάχθηκε η έκταση από το Πρόγραμμα και καταγγέλθηκε η σύμβαση. Εξάλλου, κατόπιν αυτού δεν υφίσταται νόμιμη αιτία διεκδίκησης των επίδικων αγωγικών αξιώσεων που προβάλλονται με την κρινόμενη προσφυγή – αγωγή.».

β) 209, 260/2013 ΔΕΦΛ (για τους κληρονόμους του Γ.Μ. και του Χ.Μ) : « Επομένως, εφ' όσον η προσφεύγουσα-ενάγουσα δεν είναι εκείνη που υπέγραψε ως κάτοχος της ένδικης έκτασης, την από 31/12/1997 Σύμβαση Εκμετάλλευσης (καταγγελλθείσα), ούτε άλλην ανάλογη Σύμβαση, ούτε κατ' άλλον τρόπο συμμετέσχε στο ένδικο Πρόγραμμα ή άλλως πως συνεβλήθη ή κατέστη δικαιούχος των επίδικων ενισχύσεων για την έκταση αυτή, ενώ από τα στοιχεία της δικογραφίας δεν απεδείχθη ότι συνέτρεξαν οι κατά νόμο προϋποθέσεις για ένταξη της ένδικης έκτασης στο ως άνω Πρόγραμμα, παρέπεται ότι μη νόμιμα εντάχθηκε η έκταση αυτή σ' αυτό (ένδικο Πρόγραμμα) με την από 31/12/1997 Σύμβαση. Επομένως, ορθά και νόμιμα με την προσβαλλόμενη απόφαση απεντάχθηκε η έκταση από το Πρόγραμμα αυτό και καταγγέλθηκε η σύμβαση. Εξάλλου, σύμφωνα με τα παραπάνω, η προσφεύγουσα-ενάγουσα δεν νομιμοποιείται να ζητήσει την καταβολή σ' αυτήν των επίδικων αγωγικών αξιώσεων που προβάλλονται με την κρινόμενη προσφυγή – αγωγή, ούτε άλλωστε υφίσταται νόμιμη αιτία διεκδίκησής τους. ».

7 . Περαιτέρω, κατά της υπ' αρ. 210/2013 απόφασης του εν λόγω δικαστηρίου, οι κληρονόμοι του Σ.Μ. άσκησαν την από 21-7-2014 αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο, με την υπ' αρ. 2648/2016 απόφασή του, απέρριψε αυτήν ως απαράδεκτη. Επίσης, οι προαναφερθείσες υπ' αρ. 209 και 260/2013 αποφάσεις του Δ.Ε. Λάρισας κατέστησαν αμετάκλητες, μετά την πάροδο άπρακτης της προθεσμίας άσκησης αίτησης αναίρεσης.

8. Προσέτι, με την υπ' αρ. 78/2015 απόφαση του Αρείου Πάγου (Γ' Πολιτικού Τμήματος) απορρίφθηκε η από 22-11-2013 αίτηση αναίρεσης του Ελληνικού Δημοσίου κατά της υπ' αρ. 52/2013 απόφασης του Μονομελούς Εφετείου Λάρισας και κατέστη αμετάκλητη η υπ' αρ. 30/2012 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Καρδίτσας. Με την τελευταία αυτή απόφαση, γενομένης δεκτής της από 5-5-2010 αναγνωριστικής αγωγής που είχαν ασκήσει ο Σ.Μ και οι κληρονόμοι του Γ.Μ. και του

Χ.Μ., αναγνωρίστηκε η κυριότητα αυτών στα αναφερόμενα ακίνητα. Με την εν λόγω απόφαση του ΑΠ κρίθηκε το ιδιοκτησιακό καθεστώς των εκτάσεων, οι οποίες είχαν αρχικώς ενταχθεί στο ως άνω Πρόγραμμα και πλέον απεντάχθηκαν από αυτό με τις προαναφερθείσες πράξεις.

9. Οι κληρονόμοι των Σ.Μ., Γ.Μ. και Χ.Μ., επικαλούμενοι την ως άνω απόφαση του Αρείου Πάγου, ζήτησαν, με την από 15-3-2015 αίτησή τους, την ανάκληση των υπ' αριθμ. 166/09-01-2009, 167/09-01-2009 και 168/09-01-2009 αποφάσεων του Διευθυντή της ίδιας Διεύθυνσης, την καταβολή αποζημίωσης για τα έτη 2001-2014 και την ανάκληση των εντολών για επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθεισών ενισχύσεων των ετών 1998, 1999 και 2000.

10. Περαιτέρω, σύμφωνα με το υπ' αρ. 3557/163408/29-11-2018 έγγραφο της ίδιας ως άνω Διεύθυνσης: « 1. Οι ανωτέρω τέως δικαιούχοι είχαν ενταχθεί στο πρόγραμμα με συμβάσεις που υπογράφηκαν στις 31-12-1997 και ήταν εικοσαετούς διάρκειας. Συγκεκριμένα στην παράγραφο 7 των συμβάσεων αναφέρεται: «Δεσμεύεται στις ως άνω εκτάσεις να εφαρμόσει πιστά τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το παρόν πρόγραμμα και τις γενικές κατευθύνσεις του ΣΠΔ της εκμετάλλευσής του για μια εικοσαετία, αρχής γενομένης από το έτος 1998». Συνεπώς, ακόμη και στην περίπτωση που το πρόγραμμα δεν είχε διακοπεί και συνεχιζόταν μέχρι τέλους θα είχε ήδη ολοκληρωθεί από τις 31 Δεκεμβρίου 2017. Στην παράγραφο 4 της αριθ. 237/348747/8765/9-9-1996 ΚΥΑ εφαρμογής του προγράμματος, αναφέρεται εικοσαετής δέσμευση του γεωργού στο πρόγραμμα. Η εικοσαετής δέσμευση τηρήθηκε σε όλες τις συμβάσεις ένταξης στο πρόγραμμα που υπογράφηκαν με τους δικαιούχους του προγράμματος, μεταξύ αυτών και οι εκλιπόντες Γιώργος, Σπύρος και Χρήστος Μάνος.».

Ενωσιακό και εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

11. Στις διατάξεις των άρθρων 4 παρ.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Σ.Ε.Ε.), ορίζονται τα ακόλουθα:

Άρθρο 4

«3. Σύμφωνα με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, η Ένωση και τα κράτη μέλη εκπληρώνουν τα εκ των Συνθηκών καθήκοντα βάσει αμοιβαίου σεβασμού και βάσει αμοιβαίας συνεργασίας. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες ή προκύπτουν από πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Τα κράτη μέλη

διευκολύνουν την Ένωση στην εκπλήρωση της αποστολής της και απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης».

12. Στις διατάξεις του άρθρου 20 Κανονισμού 746/1996 της Επιτροπής της 24^{ης} .4.1996 «περί λεπτομερειών εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2078/92 του Συμβουλίου σχετικά με μεθόδους γεωργικής παραγωγής που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και με τη διατήρηση του φυσικού χώρου» (L 102/19, Εφημ. των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), προβλέπονται τα περί επιστροφής ενισχύσεων, σε περιπτώσεις που πραγματοποιήθηκε καταβολή αχρεωστήτως, καθώς και τα περί των συναφών κυρώσεων, οριζόμενων μεταξύ άλλων ότι : «1. Σε περίπτωση αχρεωστήτως πραγματοποιηθείσας καταβολής, ο ενδιαφερόμενος κάτοχος της εκμετάλλευσης υποχρεούται να επιστρέφει τα ποσά αυτά, προσαυξημένα κατά το επιτόκιο που υπολογίζεται ανάλογα με το χρονικό διάστημα που παρήλθε μεταξύ της πληρωμής και της επιστροφής από το δικαιούχο..... 2. Τα κράτη μέλη καθορίζουν το καθεστώς των κυρώσεων που εφαρμόζονται για την αθέτηση των ανειλημμένων υποχρεώσεων και τις παραβάσεις των σχετικών κανονιστικών διατάξεων και λαμβάνουν κάθε αναγκαίο μέτρο για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή τους.....».

13. Στη διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 95 του ισχύοντος Συντάγματος ορίζεται:

«Άρθρο 95

....5. Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης».

14. Στις διατάξεις των άρθρων 321, 322 παρ. 1, 324 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής :

«Άρθρο 321 - Όσες οριστικές αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων δεν μπορούν να προσβληθούν με ανακοπή ερημοδικίας και έφεση είναι τελεσίδικες και αποτελούν δεδικασμένο...

Άρθρο 322 - 1. Το δεδικασμένο εκτείνεται στο ουσιαστικό ζήτημα που κρίθηκε, αν η απόφαση έκρινε οριστικά για μια έννομη σχέση που έχει προβληθεί με αγωγή, ανταγωγή, κύρια παρέμβαση ή ένσταση συμψηφισμού. Το δεδικασμένο εκτείνεται και στο δικονομικό ζήτημα, που κρίθηκε οριστικά....

Άρθρο 324 - Δεδικασμένο υπάρχει μεταξύ των ίδιων προσώπων με την ίδια ιδιότητα μόνο για το δικαίωμα, που κρίθηκε και εφόσον πρόκειται για το ίδιο αντικείμενο και την ίδια ιστορική και νομική αιτία.

15. Στις διατάξεις των άρθρων 197 παρ. 1 και 3 και 198 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, ν.2717/1999 (Α'97), ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής :
 «Άρθρο 197 - 1. Δεδικασμένο δημιουργείται από τις τελεσίδικες και τις ανέκκλητες αποφάσεις, εφόσον οι τελευταίες δεν υπόκεινται σε ανακοπή ερημοδικίας ως προς το, ουσιαστικό ή δικονομικό, διοικητικής φύσης ζήτημα που με αυτές κρίθηκε, εφόσον τούτο τελεί σε άμεση και αναγκαία συνάρτηση προς το συμπέρασμα που με τις ίδιες έγινε δεκτό.....2.....3. Το αναφερόμενο στις προηγούμενες παραγράφους δεδικασμένο ισχύει υπέρ και κατά εκείνων που διατέλεσαν διάδικοι, καθώς και αυτών που έγιναν, κατά τη διάρκεια της δίκης ή μετά το πέρας της, καθολικοί ή ειδικοί διάδοχοί τους,».

«Άρθρο 198 - 1. Οι διοικητικές αρχές οφείλουν, με θετικές ενέργειες ή με αποχή από κάθε αντίθετη ενέργεια, να συμμορφώνονται προς το περιεχόμενο των αποφάσεων οι οποίες εκδίδονται για διαφορές που άγονται προς επίλυση με άσκηση προσφυγής.».

16. Στις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 3068/2002 «Συμμόρφωση της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις.....» (Α' 274), ορίζονται τα εξής :

« Άρθρο 1

Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει...».

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και του όλου νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σε αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη του Τμήματος από την ερωτώσα Υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα :

17. Κατά πάγια νομολογία του Δ.Ε.Ε., «η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου επιβάλλει να μην εφαρμοστεί οποιαδήποτε διάταξη εθνικού νόμου αντίθετη προς κοινοτική διάταξη, ανεξαρτήτως του αν αυτή είναι προγενέστερη ή μεταγενέστερη της κοινοτικής. Αυτό το καθήκον να μην εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία που είναι αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο απόκειται όχι μόνο στα εθνικά δικαστήρια αλλά και σε όλα τα κρατικά όργανα, περιλαμβανομένων των διοικητικών αρχών πράγμα που συνεπάγεται, ενδεχομένως, την υποχρέωση να ληφθεί κάθε μέτρο που να διευκολύνει την ανάπτυξη της πλήρους αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου»¹.

18. Περαιτέρω, το Δ.Ε.Ε. έχει κρίνει ότι, όσον αφορά τις κοινοτικές ενισχύσεις που χαρακτηρίζονται από την ανάληψη πολυετούς δεσμεύσεως, οι όροι χορηγήσεως της στηρίξεως πρέπει να πληρούνται καθ' όλη την περίοδο δεσμεύσεως για την οποία χορηγήθηκαν οι ενισχύσεις αυτές². Συνεπώς, αν ένας από αυτούς τους όρους χορηγήσεως των εν λόγω ενισχύσεων, δεν τηρηθεί, έστω και μία και μοναδική φορά, καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής για το οποίο ο δικαιούχος των ενισχύσεων αυτών δεσμεύθηκε, οι ενισχύσεις αυτές δεν μπορούν να χορηγηθούν. Μάλιστα, ήδη από την κοινοτική νομοθεσία προβλέπεται ότι ο δικαιούχος των εν λόγω ενισχύσεων υποχρεούται να επιστρέψει το σύνολο των ποσών που του έχουν ήδη καταβληθεί και αφορούν τις ενισχύσεις από τις οποίες αυτός αποκλείστηκε³, μη δυνάμενος, σε ορισμένες περιπτώσεις, να επικαλεσθεί ούτε το δικαίωμα ακροάσεώς του, εφόσον αντικειμενικά δεν μπορεί να δικαιολογήσει την εκ μέρους του παράβαση των όρων αυτών.

19. Πρέπει στο σημείο τούτο να διευκρινιστεί ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο νομοθέτης της Ένωσης θέτει προϋποθέσεις επιλεξιμότητας για τη χορήγηση ενισχύσεως, ο αποκλεισμός που συνεπάγεται η τήρηση μίας από τις προϋποθέσεις αυτές δεν συνιστά κύρωση, αλλά απλώς και μόνο συνέπεια της μη τηρήσεως των προβλεπόμενων από τον νόμο προϋποθέσεων⁴.

20. Προσέτι, το Δ.Ε.Ε. έχει κρίνει ότι, η εκ μέρους κράτους-μέλους άσκηση διακριτικής ευχέρειας όσον αφορά τη σκοπιμότητα να αναζητηθούν πόροι της Ένωσης που χορηγήθηκαν αχρεωστήτως ή αντικανονικώς θα ήταν ασύμβατη με την

¹ βλ. απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2003, C-198/01, *Consorzio Industrie Fiammiferi (CIF)*, ECLI:EU:C:2003:430, σκέψεις 48-49 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

² βλ. απόφαση της 24ης Μαΐου 2012, στην υπόθεση C-188/11 *Hehenberger*, ECLI:EU:C:2012:312 σκέψη 34.

³ βλ. προμνησθείσα απόφαση *Hehenberger*, σκέψη 36, γνωση (ΟΛ) ΝΣΚ 225/2009, με εκεί παραπομπές, εκδοθείσα επί του ιδίου κανονιστικού πλαισίου.

⁴ βλ. προμνησθείσα απόφαση *Hehenberger*, σκέψη 37.

υποχρέωση που βαρύνει, στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, τις εθνικές διοικητικές αρχές να ανακτούν τους πόρους που καταβάλλονται αχρεωστήτως ή αντικανονικώς⁵.

21. Εξάλλου, η υποχρέωση συμμόρφωσης της διοίκησης με το περιεχόμενο των δικαστικών αποφάσεων απορρέει ρητά από το άρθρο 95 παρ. 5 Σ και το ν. 3068/2002 και τελεί σε άμεση συνάρτηση προς το δεδικασμένο, καθώς σχετίζεται με το συγκεκριμένο κριθέν ζήτημα.

22. Περαιτέρω, κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 1 εδ. α' και β' του ν. 3068/2002, δικαστικές αποφάσεις είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει, η παράβαση δε της συμμόρφωσης γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως ορίζει ο νόμος ο οποίος προβλέπει και τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της Διοίκησης.

23. Το δεδικασμένο των αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων, όπως και το δεδικασμένο των αποφάσεων των πολιτικών, εμφανίζεται ως τυπικό και ως ουσιαστικό. Τυπικό δεδικασμένο ή τελεσιδικία είναι το απρόσβλητο της δικαστικής απόφασης με τακτικά ένδικα μέσα. Ουσιαστικό δεδικασμένο είναι η δεσμευτική ισχύς της τελεσιδικής δικαστικής απόφασης. Έτσι το τυπικό δεδικασμένο εξασφαλίζει την ύπαρξη, ενώ το ουσιαστικό, που αποτελεί συνέπεια του τυπικού, εξασφαλίζει το περιεχόμενο της απόφασης⁶.

24. Η ρύθμιση του δεδικασμένου για τις διαφορές ουσίας προβλέπεται στον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας στο προαναφερθέν άρθρο 197. Το κύριο διοικητικής φύσεως ζήτημα επί του οποίου εκτείνεται, συνίσταται στο αν και για ποιο συγκεκριμένο λόγο συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την επέλευση της εκάστοτε επιδιωκόμενης έννομης συνέπειας, ήτοι είναι εκείνο το οποίο αποτελεί αναγκαίο στήριγμα του συμπεράσματος που διατυπώνεται στο διατακτικό της απόφασης, όχι δε και κάθε άλλη κρίση της απόφασης, η οποία δεν είναι αναγκαία για τη στήριξη του διατακτικού της. Το διατακτικό, δηλαδή, θα πρέπει βεβαίως να λαμβάνεται υπόψη σε συνδυασμό

⁵ βλ. απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, C-516/16, ECLI:EU:C:2017:1011 σκέψη 68, με εκεί παραπομπές.

⁶ Ευ. Κουτούπα - Ρεγκάκου, Το δεδικασμένο των αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων, έκδ. 2002, σελ. 3-11, γνση ΝΣΚ 235/2016.

όχι με όλους τους λόγους που εκτίθενται στην δικαστική απόφαση, αλλά μόνο με το αναγκαίο και αναπόσπαστο στήριγμά του στο αιτιολογικό της απόφασης⁷.

25. Περαιτέρω, γίνεται δεκτό ότι, αν απορριφθεί αίτηση αναιρέσεως, καθίσταται αμετάκλητη η προσβληθείσα απόφαση και το δεδिकाσμένο απορρέει εξ αυτής⁸.

26. Οι διαφορές, οι οποίες ανακύπτουν από την αμφισβήτηση της νομιμότητας των ατομικών διοικητικών πράξεων που εκδίδονται μετά την κατάρτιση της διοικητικής σύμβασης, έχουν ως αιτία τη σύμβαση και αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στην ερμηνεία, την εκτέλεση, την τροποποίηση και τη λύση αυτής, αποτελούν διοικητικές διαφορές ουσίας, υπαγόμενες στην αρμοδιότητα των διοικητικών εφετείων⁹.

27. Επί προσφυγής με αίτημα την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης, το ζήτημα του κύρους αυτής δεν είναι παρεμπόπτον, αλλά είναι κύριο ζήτημα, εφόσον αντιστοιχεί στο κύριο αίτημα¹⁰. Στην περίπτωση της προσφυγής το διοικητικής φύσεως ζήτημα στρέφεται κυρίως, όπως και στην αίτηση ακυρώσεως, γύρω από τη νομιμότητα της προσβαλλόμενης πράξης¹¹.

28. Οι συνέπειες των απορριπτικών τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, σε περίπτωση προσφυγής, είναι όμοιες με τις συνέπειες της απορριπτικής απόφασης του ΣτΕ σε περίπτωση αίτησης ακύρωσης, όσον αφορά το δεδिकाσμένο (με τη διαφορά ότι καλύπτει και το δικονομικό διοικητικής φύσης ζήτημα), καθώς και την υποχρέωση της διοίκησης για συμμόρφωση¹².

29. Στην περίπτωση απόφασης που απορρίπτει ένδικο βοήθημα ως αβάσιμο, παράγεται δεδिकाσμένο ότι δεν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για την επέλευση της επιδιωκόμενης έννομης συνέπειας. Τίθεται ωστόσο εδώ το ζήτημα εάν οι πράξεις που προσβλήθηκαν σε δίκη με ακυρωτικό αίτημα μπορούν να θεωρηθούν για τον λόγο αυτόν νόμιμες - λόγω και του ισχύοντος στη διοικητική δίκη ανακριτικού συστήματος - ακόμη περαιτέρω, εάν μπορεί να γίνει λόγος για ουσιαστικό δεδिकाσμένο των προσβαλλόμενων πράξεων λόγω απόρριψης λόγου ακύρωσης¹³.

30. Η κρατούσα γνώμη στην ελληνική διοικητική νομολογία θεωρεί ότι η απόφαση που απορρίπτει αίτηση ακύρωσης καθιστά την πράξη οριστική και για τον λόγο αυτόν

⁷ Η. Κουβαρά, Η Διοικητική Δικαιοσύνη ως δικαιοτελεστική λειτουργία. Συμβολή στην αποτελεσματικότητα της Διοικητικής, Δικαιοσύνης, έκδ. 2015, σελ. 119, γνση ΝΣΚ 235/2016.

⁸ Ν. Χατζητζανή, Κώδιξ Διοικητικής Δικονομίας, έκδ. 2002, σελ. 117.

⁹ Βλ. ΣτΕ 2942/2013..

¹⁰ Ν. Χατζητζανή, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Διοικητικής Δικονομίας, έκδ. 2002, σελ. 112

¹¹ Ευ. Κουτούπα - Ρεγκάκου, ο.π., σελ. 182.

¹² Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, ένατη έκδοση, σελ. 637.

¹³ Ευ. Κουτούπα - Ρεγκάκου, ο.π., σελ. 184.

η διοίκηση δεν είναι υποχρεωμένη να επανεξετάσει την υπόθεση, ακόμη και αν επήλθε μεταβολή είτε της νομοθεσίας, είτε της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικράτειας ή εάν προέκυψαν νέα κρίσιμα στοιχεία¹⁴.

31. Ειδικότερα το ΣΤΕ δέχεται τα εξής:

«Επειδή, από την ανωτέρω δικονομική διάταξη (άρθρο 197 παρ. 1 του Κ.Δ.Δ.) και την απορρέουσα από αυτήν δέσμευση των διοικητικών αρχών ως προς το κριθέν από το διοικητικό δικαστήριο ζήτημα, ερμηνευόμενη σε συνδυασμό με τις εκτεθείσες στην 6η σκέψη γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, συνάγεται ότι σε περίπτωση που η νομιμότητα ατομικής διοικητικής πράξεως έχει κριθεί από το διοικητικό δικαστήριο με δύναμη δεδικασμένου, αίρεται, κατ' αρχήν, η υποχρέωση της Διοικήσεως να επανεξετάσει την υπόθεση και είτε να ανακαλέσει είτε να τροποποιήσει την επίμαχη πράξη της (πρβλ. Σ.Τ.Ε. 1143/1995 7μ., 291/1995 7μ., 2807/1998, 1353/2011), ανακύπτει όμως η υποχρέωση επανόδου της Διοικήσεως, παρά το ότι το κρίσιμο ζήτημα έχει κριθεί με τελεσίδικη (ή αμετάκλητη) δικαστική απόφαση, ειδικώς στην περίπτωση που μετά τη δημιουργία του δεδικασμένου συντρέξουν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες, κατά τα γενόμενα δεκτά στην 6η σκέψη, η Διοίκηση είναι υποχρεωμένη να επανεξετάσει τη νομιμότητα της πράξεως.....¹⁵».

32. Στην προκειμένη περίπτωση προκύπτουν τα ακόλουθα :

Τα ασκηθέντα ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου ένδικα βοηθήματα, κατά το σκέλος με το οποίο αμφισβητήθηκε η νομιμότητα των επίμαχων πράξεων απένταξης και επιδιώχθηκε η ακύρωσή τους, συνιστούν προσφυγές ουσίας. Το ανωτέρω δικαστήριο, όπως προεκτέθηκε, απέρριψε τις εν λόγω προσφυγές ως αβάσιμες, αφού έκρινε ότι ορθά και νόμιμα με τις επίμαχες πράξεις καταγγέλλθηκαν οι συμβάσεις εκμετάλλευσης των επίδικων ακινήτων και απεντάχθηκαν αυτά από το Πρόγραμμα, με την αιτιολογία ότι δεν αποδείχθηκε ότι συνέτρεχαν, κατά τον κρίσιμο χρόνο ένταξης, οι νόμιμες προϋποθέσεις για την υπαγωγή τους σε αυτό. Εξάλλου, κατά τις παραδοχές των εν λόγω αποφάσεων, η Διοίκηση εξέδωσε τις επίμαχες πράξεις ενεργώντας κατά δεσμία αρμοδιότητα, εφόσον θεώρησε ότι συντρέχει παραβίαση των διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας.

33. Από τις παραπάνω αποφάσεις του Διοικητικού Εφετείου – οι οποίες μάλιστα, έχουν καταστεί αμετάκλητες – παράγεται, κατά τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 197 ΚΔΔ/μίας, δεδικασμένο ως προς το κύριο διοικητικής φύσεως ζήτημα, το

¹⁴ πρβλ. Σ.Τ.Ε. 1143/1995 7μ., 291/1995 7μ., 2807/1998, 1353/2011, 19/2015 7μ.

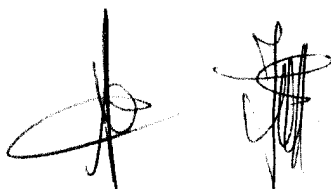
¹⁵ Σ.Τ.Ε.(7μ.) 19/2015 σκέψη 8,δημ.ΝΟΜΟΣ,πρβλ. γνση ΝΣΚ 321/2016.

οποίο συνίσταται στην κρίση περί της νομιμότητας των πράξεων απένταξης, λόγω της διαπίστωσης της μη συνδρομής, κατά τον κρίσιμο χρόνο, των νομίμων προϋποθέσεων ένταξης. Οι εν λόγω απορριπτικές αποφάσεις έχουν καταστήσει οριστικές τις επίμαχες πράξεις, καθότι το κύριο ζήτημα της νομιμότητας αυτών έχει κριθεί από το αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο με δύναμη δεδικασμένου, προς το οποίο οφείλει να συμμορφωθεί η Διοίκηση. Για τον λόγο αυτόν αίρεται, κατ' αρχήν, η υποχρέωση της Διοίκησης να επανεξετάσει την υπόθεση και να ανακαλέσει τις εν λόγω πράξεις. Η ανάκληση αυτών θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη επανάκριση του αμετακλήτως από τα Διοικητικά Δικαστήρια κριθέντος κυρίου διοικητικής φύσεως ζητήματος¹⁶.

34. Περαιτέρω, τέτοια υποχρέωση της Διοίκησης δεν γεννάται ούτε μετά την έκδοση της ως άνω απόφασης του Αρείου Πάγου, καθόσον το δεδικασμένο των απορριπτικών αποφάσεων του Διοικητικού Εφετείου, το οποίο εμποδίζει την επανάκριση του κριθέντος ζητήματος, δεν είναι δυνατόν να ανατραπεί. Και τούτο διότι, το εν λόγω απορριπτικό δεδικασμένο ούτε συγκρούεται ούτε υποχωρεί έναντι του δεδικασμένου από την ως άνω απόφαση του Αρείου Πάγου, εφόσον δεν συμπίπτουν οι δικαιοδοσίες και τα αντικείμενα της διαφοράς. Προσέτι, επισημαίνεται ότι συντρέχουν εν προκειμένω οι ακόλουθες ειδικές περιστάσεις:

α) Η Διοίκηση δεν έχει τη νόμιμη εξουσία να επιληφθεί εκ νέου της υπόθεσης, διότι, όπως προεκτέθηκε, η χρονική ισχύς του Προγράμματος (εικοσαετούς διάρκειας) έχει ήδη λήξει. Κατά συνέπεια, το εν θέματι ερώτημα *prima facie* ελέγχεται ως άνευ αντικειμένου. Εξάλλου, πρέπει να τονιστεί ότι η συνέχεια του προγράμματος είχε διακοπεί βιαίως με το θάνατο των αρχικών δικαιούχων. Για τη συνέχισή του από τους κληρονόμους αυτών απαιτείτο, κατά τα προεκτεθέντα, η υπογραφή νέας σύμβασης, οπότε, ελλείψει τέτοιας εν προκειμένω, τίθεται και ζήτημα απαραδέκτου της υποβληθείσας ως άνω αίτησης, λόγω έλλειψης εννόμου συμφέροντος των

¹⁶ Γνση ΝΣΚ 31/2001. Στην γνωμοδότηση αυτή είχε γίνει δεκτό ότι η υπηρεσία δεσμεύεται από το δεδικασμένο απορριπτικής απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας και δεν δύναται να προχωρήσει στην έκδοση απόφασης, ανακλητικής της πράξης περί επιβολής ειδικής ποινικής ρήτρας, λόγω καταθέσεως αναιτιολόγητα χαμηλής προσφοράς σε δημοπρασία προς ανάδειξη αναδόχου εκτέλεσης δημοσίου έργου, δεδομένου ότι αυτό θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη επανάκριση του κριθέντος διοικητικής φύσεως ζητήματος. Μάλιστα, η γνωμοδότηση αυτή τόνιζε επιτακτικά ότι η μη ανάκληση της πράξης αυτής από την υπηρεσία δεν αντίκειται στις αρχές της χρηστής διοίκησης, δεδομένου ότι αυτή (υπηρεσία) υποχρεούται να συμμορφωθεί προς το απορρέον από την απορριπτική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας δεδικασμένο, χωρίς να καταλείπεται, επί του θέματος αυτού, στάδιο διακριτικής ευχέρειας.

αιτούντων. Άλλωστε, το δικονομικό αυτό ζήτημα (της έλλειψης νομιμοποίησης των αιτούντων) καλύπτεται από το δεδικασμένο των παραπάνω υπ' αρ. 209 και 260/2013 αποφάσεων του Διοικητικού Εφετείου .

β) Σε κάθε περίπτωση, υφίσταται λυσιτέλεια για την εξέταση του τεθέντος ερωτήματος, στο μέτρο που οι επίμαχες πράξεις απένταξης, οι οποίες εκδόθηκαν κατά δεσμία αρμοδιότητα της Διοίκησης, όχι ως κύρωση, αλλά ως συνέπεια της μη τήρησης των προϋποθέσεων που είχαν τεθεί από τους προαναφερθέντες Κανονισμούς, συνιστούν το νόμιμο έρεισμα των ήδη εκδοθεισών ως άνω πράξεων για την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθεισών ενισχύσεων. Κατά την προεκτεθείσα δε νομολογία του ΔΕΕ η επιστροφή των ενισχύσεων, οι οποίες καταβλήθηκαν σε δικαιούχους αχρεωστήτως, εφόσον δεν πληρούσαν συγκεκριμένο όρο υπαγωγής τους στο Πρόγραμμα, αποφασίζεται κατά δεσμία αρμοδιότητα της Διοίκησης. Υπό τα δεδομένα αυτά, συνάγεται ότι, τυχόν ευχέρεια ανάκλησης των επίμαχων πράξεων, θα επέφερε κλονισμό του εν λόγω ερείσματος και θα συνεπάγετο παραβίαση της υποχρέωσης που βαρύνει, στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, τις εθνικές διοικητικές αρχές να ανακτούν τους πόρους που καταβάλλονται αχρεωστήτως, προσκρούοντας στην αρχή της υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ¹⁷ .

γ) Άλλωστε, η ως άνω παρατυπία της ένταξης των επιδίκων ακινήτων στο Πρόγραμμα δεν δύναται να θεραπευθεί με την εκ των υστέρων (μετά την ένταξη) αναγνώριση δικαιωμάτων κυριότητας επ' αυτών. Και τούτο διότι, κατά την προεκτεθείσα νομολογία του ΔΕΕ, οι όροι επιλεξιμότητας και υπαγωγής στα πολυετούς δέσμευσης προγράμματα πρέπει να ισχύουν καθ' όλη τη διάρκεια δέσμευσης του προγράμματος, για την οποία χορηγήθηκαν ενισχύσεις . Αν ένας και μόνον όρος ένταξης στο πρόγραμμα δεν συντρέξει μία και μοναδική φορά, κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος, οι ενισχύσεις δεν χορηγούνται και για όσες καταβλήθηκαν, επιβάλλεται η επιστροφή τους, χωρίς να καταλείπεται, επί του θέματος αυτού, πεδίο διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης.

35. Συμπερασματικά, από την προπαρατεθείσα διάταξη του άρθρου 197 παρ. 1 ΚΔΔ/μίας και την απορρέουσα από αυτή δέσμευση των διοικητικών αρχών ως προς το κριθέν διοικητικής φύσεως ζήτημα της νομιμότητας των επίμαχων διοικητικών πράξεων, ερμηνευόμενη προεχόντως υπό το φως της τήρησης, αφενός μεν της

¹⁷ βλ. ΝΣΚ (ΟΛ) 225/2009.

απορρέουσας από το ανωτέρω άρθρο 4 παρ. 3 της Σ.Ε.Ε., πρωταρχικής υποχρέωσης της Ελληνικής Δημοκρατίας για καλόπιστη συνεργασία, αφετέρου δε της παραπάνω αρχής της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου, η οποία δεσμεύει και τη Διοίκηση, καθώς και των άμεσα εφαρμοστέων επιταγών των προαναφερθέντων Κανονισμών ΕΕ, συνάγεται ότι η έκδοση της υπ' αρ. 78/2015 απόφασης του Αρείου Πάγου δεν θεμελιώνει νόμιμη υποχρέωση της Διοίκησης να επανεξετάσει το κύρος και τη νομιμότητα των εν λόγω πράξεων, η οποία έχει κριθεί με δύναμη δεδिकाσμένου, με τις προαναφερθείσες, απορριπτικές αποφάσεις του Διοικητικού Εφετείου, προς τις οποίες οφείλει αυτή να συμμορφωθεί.

Απάντηση

36. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, στο ερώτημα που υποβλήθηκε, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Δ') γνωμοδοτεί ομόφωνα ως εξής :

Μετά την έκδοση της υπ' αρ. 78/2015 απόφασης του Αρείου Πάγου δεν ανακύπτει υποχρέωση της Διοίκησης να ανακαλέσει τις 166/09-01-2009, 167/09-01-2009 και 168/09-01-2009 αποφάσεις του Διευθυντή Αγροτικής Ανάπτυξης της Ν.Α. Καρδίτσας, λόγω της υποχρέωσης συμμόρφωσής της προς το απορριπτικό δεδिकाσμένο των υπ' αρ. 209, 210 και 260/2013, ήδη αμετάκλητων, αποφάσεων του Διοικητικού Εφετείου Λάρισας, καθώς και προς τις επιταγές του ενωσιακού δικαίου, σχετικά με την τήρηση των όρων χορήγησης των ενισχύσεων καθ' όλη την περίοδο δέσμευσης πολυετών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων στήριξης.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 7 - 2 - 2019

Η Πρόεδρος του Τμήματος

Χρυσάφουλα Α. Αυγερινού

Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Η Εισηγήτρια

Ιωάννα Παχή

Πάρεδρος ΝΣΚ